Näringsutskottets betänkande

1980/81:5

över motion om användningen av vissa jordbruksprodukter vid framställning av klister

Ärendet

I motion 1979/80:170 av Sven-Gösta Signell m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen framhållits och begär att åtgärder vidtas för att inte majs-, potatis- och vetestärkelse skall behöva användas vid framställning av klister i den svenska industrin.

Motionen

Inledningsvis anges i motionen att enligt FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) ungefär 60 % av jordens befolkning är konstant undernärda. Det är självklart att världens livsmedelsproduktion måste öka, säger motionärerna. Det borde, menar de, vara lika självklart att alla livsmedel som produceras skall användas enbart till föda. Som exempel på motsatsen anför motionärerna att majsmjöl används inom pappersindustrin för framställning av klister.

Motionen innehåller bl. a. följande uppgifter, som har tagits fram av riksdagens upplysningstjänst.

Sverige importerade år 1978 ca 30 000 ton majsstärkelse. Härav användes ca 20 000 ton inom pappers-, textil- och byggnadsindustrin, ca 5 000 ton inom wellpappindustrin och ca 5 000 ton för framställning av stärkelsederivat, en produkt som huvudsakligen utnyttjas inom livsmedelsindustrin. Förutom majsstärkelse används även potatis- och vetestärkelse för samma ändamål – utom i wellpappindustrin, där man enbart använder majsstärkelse.

Inom wellpappindustrin används majsstärkelse som klister. Inom pappersindustrin används stärkelse (huvudsakligen potatisstärkelse) som tillskott i massan för att göra papperet starkare.

För att producera 100 kg majsstärkelse krävs 161 kg majskorn (dvs. 1,6 ton majs ger 1 ton stärkelse). En person i ett u-land har ett ungefärligt nettointag av majs på ca 180 kg per år (dvs. ca 0,5 kg per person och dag). 30 000 ton majsstärkelse (ca 48 000 ton majs) skulle således räcka till ca 96 miljoner dagsportioner i ett u-land.

Omräknat skulle detta, säger motionärerna, innebära att omkring 270 000 personer – vilket är mer än hela Skaraborgs läns befolkning – skulle kunna livnära sig under ett år på den mängd majsmjöl som används för industriellt ändamål enbart i Sverige.

Mot bakgrund av dessa uppgifter och uppgifter om majsproduktionen i olika länder anser motionärerna att industrins behov av klister och stärkelse borde tillgodoses med syntetiska medel. Finns det inte tillgång till sådana medel borde forskningsresurser omgående ställas till förfogande för att få fram medlen.

Utredningsförslag med anknytning till motionen

En särskild utredare (f. d. statssekreterare Per Wramner), som haft i uppdrag att utreda de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för tillverkning av etanol ur sockerbetor och andra produkter, har nyligen avgett betänkandet (Ds Jo 1980:7) Etanol ur jordbruksprodukter.

Utredningen anför i betänkandet (s. 147) bl. a.:

Det ökade intresset för att utnyttja jordbruksprodukter för energiändamål har gett upphov till en debatt om det etiskt och moraliskt försvarbara i ett sådant utnyttjande. En ökande odling av energigrödor framställs allt oftare som ett hot mot livsmedelsförsörjningen. En konflikt mellan att använda jordbruksmarken för livsmedelsproduktion och för energiproduktion har börjat uppstå i vissa länder – – –.

Utan att på något sätt vilja förringa denna konflikt vill utredningen framhålla att odling av industriråvaror, t. ex. spånadsväxter, redan förekommer i betydande omfattning på de flesta håll i världen. Odling av energiråvaror är därför inget principiellt nytt. För övrigt bidrar sådan odling till att täcka betydligt mer grundläggande mänskliga behov än t. ex. odling av tobak, även om en betydande lyxkonsumtion av energi förvisso förekommer. För Sveriges del kan också en jämförelse göras med gångna tiders odling av foder för dragare. Dessutom bevaras proteinet och kan användas som foder- eller livsmedel.

Om en betydligt större etanolproduktion baserad på jordbruksprodukter skulle bli aktuell på 1990-talet, kan saken däremot komma i ett annat läge, särskilt om den globala livsmedelssituationen då skulle vara värre än i dag.

Enligt utredningen är det möjligt att producera i storleksordningen 400 000 m^3 etanol per år i slutet av 1980-talet ur sockerbetor och spannmål vid en oförändrad jordbrukspolitik. Den angivna nivån skall ses mot bakgrund av bl. a. den osäkerhet som gäller för bedömningar av skördeutvecklingen inom jordbruket. Utredningen föreslår att sockerbetor odlas på 25 000 ha för etanolproduktion. Därutöver bör enligt utredningen fodersäd eller skadad brödsäd utnyttjas. Spannmålsöverskottet skulle då, beräknar utredningen, vid normalskörd bli i storleksordningen 700 000 ton.

Av utredningen framgår att i Sverige under senare år i genomsnitt ca 300 000 ha jordbruksmark har använts för produktion av spannmål för export. Under redovisningsåret 1978/79 exporterade Sverige 480 000 ton brödsäd och 568 000 ton fodersäd. Under samma period importerades 63 000 ton majs. Potatis har under senare hälften av 1970-talet odlats på ca 45 000 ha per år, och produktionen uppgick under redovisningsåret 1978/79 till

1 338 000 ton. Produktionen av stärkelse, baserad på potatis, uppgick till 55 000 ton, vilket motsvarar en potatisareal av ungefär 8 000 ha. Samtidigt importerades 41 000 ton stärkelse.

Utskottet

Med hänvisning till vissa uppgifter om i huvudsak majsstärkelse och dess användning för industriella ändamål begärs i motion 1979/80:170 att åtgärder skall vidtas för att inte majs-, potatis- och vetestärkelse skall behöva användas vid framställning av klister i den svenska industrin. Motionärerna pekar bl. a. på att 60 % av jordens befolkning lider av undernäring. De menar att det är självklart att alla livsmedel som produceras skall användas enbart till föda.

Som framgår av det föregående behandlas i betänkandet (Ds Jo 1980:7) Etanol ur jordbruksprodukter en fråga liknande den som tas upp i motionen. I betänkandet anförs bl. a. att det ökade intresset för att utnyttja jordbruksprodukter för energiändamål har gett upphov till en debatt om det etiskt och moraliskt försvarbara i en sådan förbrukning. Det framhålls att odling av industriråvaror redan förekommer i betydande omfattning på de flesta håll i världen och att sådan odling bidrar till att täcka betydligt mer grundläggande mänskliga behov än t. ex. odling av tobak.

Av det sagda framgår att frågan om den speciella användning av jordbruksprodukter som motionärerna behandlar ingår i ett större sammanhang som gäller de allmänna principerna för resursutnyttjandet i världen. Utskottet menar att detta frågekomplex i första hand bör angripas globalt. Överväganden och initiativ rörande begränsade geografiska och tekniska produktionsområden är givetvis därvid av betydelse. Utskottet finner emellertid inte att vad motionärerna anför motiverar statliga insatser för en produktionsomläggning som skulle ändra villkoren för den berörda svenska industrin på ett ingripande sätt, samtidigt som den blott ytterst marginellt skulle påverka världens livsmedelstillgångar. Därför avstyrker utskottet motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1979/80:170.

Stockholm den 13 november 1980

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Sven Andersson (fp), Birgitta Hambraeus (c), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Karl Björzén (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Sivert Andersson (s), Birgitta Johansson (s), Ivar Franzén (c) och Lennart Blom (m).

GOTAB 65885 Stockholm 1980